
MAOVO NASLJEĐE I AKTUELNI KINESKI TREND

Radovan Radonjić

The subject of this contribution is the relationship between the current „Chinese Trend“, to which many attribute very expansive properties, and „Maoist heritage“. The aim of the text is to show whether the current Chinese socio-economic guidelines and the „classical“ communist idea of „national economy“ have points of contact, or do they represent something quite new. Theoretical implications of these findings, except that they are interesting themselves, have broader principal significance of the.

Mnogi posmatrači - jednako oni „manje upućeni“, kao i oni kojima je to „struka“ - skloni su da aktuelni „kineski trend“, koji ovu zemlju ubrzano približava svjetskom ekonomskom i političkom vrhu, objasne time: prvo, da je u pitanju najmnogoljudnija država na svijetu, tj. zemlja sa takvim demografskim potencijalom koji prije ili kasnije mora da „doneše plodove“; drugo, da se radi o kolijevci jedne od najstarijih i najfascinantnijih civilizacija za koje se do sada zna, a to znači i zemlji s veoma jakim podlogom za vanredna pregnuća i dostignuća; treće, da je u pitanju zemlja čiji „crveno obojeni“ kormilari nemaju predrasuda kad je u pitanju potreba za žrtvovanjem vlastitog doktrinarnog nasljeđa radi prihvatanja (zapadnog) sistema društvenih odnosa koji će dati maha njenom ekonomskom razvoju.

Da li je stvarno tako, te da li su u navedena tri momenta sadržane sve istine o mogućim uzrocima nesumnjivog kineskog „buma“?

Kad su u pitanju prva dva momenta, odgovor na to pitanje nije lako dati. To već i zbog toga što ne postoji čvrsta uzročno-posljedična veza između broja stanovnika jedne zemlje i tempa njenog društveno-ekonomskog razvoja (nekad se manje zemlje mnogo brže razvijaju i imaju viši stepen razvijenosti), i što sve stare civilizacije nijesu nužno imale potenciju „dugog trajanja“ s neizbježnim i sasvim prepoznatljivim pozitivnim uticajem na savremena društvena kretanja (neke su propale, a na zasadima nekih razvili su se kulturno-duhovni sadržaji za koje bi se teško moglo reći da predstavljaju njihov „logičan nastavak“). S trećim momentom, koji je i predmet pažnje u ovom prilogu, nešto je drugačije. Izvjesno je, naime, da aktuelna kineska komunistička elita na vlasti nema predrasuda kad je u pitanju ne samo ideološka obojenost već i društvena suština sistema za koji vjeruje da zemlji može donijeti najbrži ekonomski razvoj. I izvjesno je da ta elita, takvim svojim uklonom, kudikamo manje pokazuje spremnost na odricanje od vlastitog („maoiističkog“) doktrinarnog nasljeđa, nego što demonstrira sposobnost da sa njegovih izvornih vrijednosti skine skramu onih ideološko-teorijskih „univerzalija“, proizvedenih u kominternovskim „duhovnim radionicama“, koje su u jednom trenutku zaprijetile da svojim dogmatskim stiskom uguše autentičnost kineskog društveno-istorijskog kretanja. Drugim riječima, to znači da ideje na kojima se temelji aktuelni kineski društveni trend nijesu ni nove, ni zapadne, ni antimaoističke, već predstavljaju dio vlastitog (starijeg) komunističkog misaonog nasljeđa i sasvim su korespondentne sa Maovim idejama nove demokratije.

O čemu se zapravo radi?

Kineski revolucionar, političar i državnik, Mao Ce Tung (1893-1976), autor je, pored ostalih, spisa *Teorija nove demo-*

kratije, objavljenog 1940. godine, koji se smatra ne samo „interesantnim“ već i vrijednim doprinosom paleti političkih misli i ideja nastalih u komunističkom krilu međunarodnog radničkog pokreta. Između Maovog koncepta „nove demokratije“, izloženog u ovom spisu, i nešto kasnije u komunističkom pokretu oficijelno prihvaćene ideje „narodne demokratije“, ima dosta sličnosti. Ima, međutim, i razlika koje daju dovoljno osnova da se o Maovoj viziji države „prelaznog perioda“ može govoriti kao o autonomnom i autentičnom teorijskim diskursu, koji mogućnost realizacije socijalističkog projekta u jednoj „zaostaloj“ zemlji vidi izvan odrednica u to vrijeme zvanične komunističke (kominternovske) doktrine.

Pojam „narodna demokratija“ u političkoj literaturi nema uvijek isto značenje. Naprotiv, jednom se „narodnom demokratijom“ naziva specifičan oblik društvenog i državnog uređenja „prelaznog perioda“ od kapitalizma ka socijalizmu. Drugi put se taj termin koristi da bi se označila grupa zemalja u Istočnoj Evropi koje su se, pod uticajem i kontrolom Sovjetskog Saveza, nakon Drugog svjetskog rata, opredijelile za socijalistički razvoj. Treći put se tako nazivaju društveni sistemi za koje su se nešto kasnije, nakon oslobađanja od kolonijalnog ropstva, opredijelile i neke azijske i afričke zemlje. Razlike postoje i u shvatanjima konkretnije posmatranih teorijsko-političkih implikacija pojma „narodna demokratija“. Tako, po jednim je „narodna demokratija“ tek „nagovještaj“ nečega što bi, sticajem povoljnih okolnosti, i uz „pravilan rad“ onih čiji je to zadatak, moglo da poprimi „socijalističke intencije“. Za druge je ona nešto principijelno novo u društvenom razvitku od kapitalizma ka „višim“ formama, tačnije neka vrsta sigurnog predvorja buržoasko-demokratskog tipa ispred nužne sljedeće etape - diktature proletarijata. Treći su, međutim, skloni tvrdnji da je u pitanju samo drugi naziv za „istu suštinu“, tj. da je „narodna demokratija“ u stvari jedna od već uspostavljenih „specifičnih formi diktature proleta-

rijata“. Navedene i druge interpretacije značenja pojma „narodne demokratije“, najvećim dijelom su nastale u kontekstu nastojanja pojedinih autora da „teoriju i praksu“ zemalja opredijeljenih za „kritiku i prevladavanje“ kapitalizma (i buržoaskog društva) uporede sa „stvarnošću“ Sovjetskog Saveza, koji se smatra „prvom zemljom socijalizma“, pa prema tome i validnim reperom u pogledu „zamjene starih formi društvenog života novim“. Drugim riječima, to znači da hoće li „narodna demokratija“ biti shvaćena kao oblik „proširene i nešto bolje buržoaske demokratije“, kao „treći“ (istorijski novi) oblik društvenog uređenja koji se nalazi između buržoaske i socijalističke države ili kao poseban („nešto niži“) oblik društva koje se nalazi na putu socijalističkog razvoja - zavisi od toga koliko koji od autora što se njome bave, nalazi sličnosti i razlika između nekog njenog „konkretnog oblika“ i sistema „diktature proletarijata“ u Sovjetskom Savezu. Toj „navici“ nije odolio ni Mao Ce Tung: i on svoj teorijski diskurs o „novoj demokratiji“ obrazlaže kroz svojevrstnu komparativnu analizu njegovih specifičnosti u odnosu na „sovjetski uzor“. No, za razliku od teoretičara „narodne demokratije“, koji - zavisno od trenutnog stepena „ideološke trpeljivosti“ unutar „rukovodećeg centra“ komunističkog pokreta prema pojavama i procesima koje direktno ne kontroliše i ne „usmjerava“ - o njoj govore kao o više ili manje „udaljenoj od socijalizma“ odnosno od realnih izgleda da poprimi „jedino ispravne“ boljševičke forme, Mao svoju „komparativnu analizu“ vrši s ciljem da dokaže kako kineski put ka novom, boljem i pravednijem društvu ne samo što ne mora, nego i ne može da bude isti kao u Sovjetskom Savezu, ali da to ne znači da je on manje od njega revolucionaran i utemeljen na marksističkom učenju.

Maovu potrebu da upravo na taj način obezbijedi dignitet svojim idejama „nove demokratije“, uslovljavalo je više momenata.

U prvom redu, Mao je morao da računa s tim da se upravo u vrijeme kada on eksplicira svoju teoriju „nove demokratije“

kinesko društvo suočava s tako teškim problemima socijalno-ekonomske i kulturne nerazvijenosti da se njegova „bolja budućnost“ ne može uvjerljivo projektovati iz ugla bilo kojeg do tada poznatog projekta revolucionarnog prevrata. Uostalom, i on sam u više navrata upozorava da čak i „svaki osnovac zna da seljaci sačinjavaju 80% kineskog stanovništva“, te da je za Kinu neprihvatljiv bilo koji projekat rješavanja njenih problema, pogotovo ako se temelji na posezanju za revolucionarnim sredstvima, koji ne bi predviđao odnosno uvažavao u dovoljnoj mjeri da „seljačko pitanje postaje osnovno pitanje Kineske revolucije“ i da stoga u toj zemlji treba da se računa samo na one poduhvate koje seljaštvo može da ostvari. Ili, kako u *Izvještaju o jednoj anketi seljačkog pokreta u Hunanu* (1927) kaže: „Ako bi ideale u ostvarenju demokratske revolucije ocjenjivali sa deset jedinica, onda bi udio gradskog stanovništva (kome pripada 'proletarijat') i vojnih jedinica iznosio samo tri, dok bi ostalih sedam jedinica otpalo na seljake u njihovoj seljačkoj revoluciji“. S druge strane, nije mu bilo nepoznato da je Izvršni komitet Komunističke internacionalne, koji se smatrao jedinim nadležnim da daje revolucionarne „ateste“, u rezoluciji usvojenoj na njegovom VI plenumu, decembra 1926. godine presudio: „Proletarijat je jedina klasa kadra da sprovede radikalnu agrarnu politiku, koja je uslov za dalji razvoj revolucije“. Već sama ta razlika između njegovog viđenja „kineske stvari“ i ocjene „nadležnih“ o tome kako se ona eventualno može promijeniti, i ko to jedino može da uradi, nametala mu je obavezu da strogo vodi računa kako će kinesku „crtu“ spojiti sa „generalnom linijom“, a da to ne bude ogrešenje o „opšta pravila“ tog postupka i da umjesto podrške ne dobije anatemu. Taj zahtjev je bio utoliko složeniji, što „nova demokratija“ čiju ideju promoviše nije ni buržoaska, ni proleterska, a ni narodna kako je objašnjavaju socijalistički i komunistički teoretičari nakon Drugog svjetskog rata. Objasniti da je riječ o nečemu do tada nepoznatom čak u pojmovno-kategori-

jalnom smislu, bilo je utoliko teže što je to podrazumijevalo odstupanje od crno-bijele podjele demokratija na buržoaske i socijalističke, koju je jedino poznavala i priznavala aktualna komunistička doktrina.

Zatim, međusobni odnos političkih snaga u Kini, koje formalno preferiraju ideju prevladavanja njenih postojećih problema na temelju zamjene datog društvenog sistema nekim boljim i progresivnijim, ni izdaleka nije takav da dozvoljava bilo kome da lagano, bez „jasnih“ obrazloženja i upoređenja sa „opštim principima“ i „univerzalnim vrijednostima“, nametne neku svoju ideju ili orijentaciju. Maova obaveza u pogledu takvog obrazloženja teorije „nove demokratije“ bila je utoliko veća, što je i Komunistička partija Kine (formirana 1921. godine), čiji je on član i visoki funkcioner, bila unutar sebe podijeljena na više struja, među kojima je u jednom peroidu najjača bila „ultraljevičarska frakcija“, sklona raznim avanturističkim i pučističkim solucijama. Takvu navadu te struje Mao je i lično ošetio ne samo kroz podozrenje koje je prema njemu imala zbog pokušaja da utvrdi „partnerstvo“ sa Kuomintangom, političkom organizacijom što je formirao Sun Jat Sen, na programu „narod-država-savez“ (što zapravo i znači njen naziv), oko kojeg se okupljala liberalna buržoazija grada i sela u cilju stvaranja jedinstvenog demokratskog fronta za borbu protiv imperijalizma i vojnih feudalaca u pojedinim gradovima ševerne Kine, već i kroz njegovo odstranjivanje iz partijskog rukovodstva u vrijeme tzv. „ustanka jesenje žetve“, 5. IX 1927, u Hunanu, zbog zalaganja za poklanjanje veće pažnje seljaštvu. Kod takvih raspoloženja u partiji, dobiti njenu podršku za ideju „nove demokratije“, kao društvenog sistema čiji je glavni socijalni i politički subjekt upravo seljaštvo, nije bilo moguće bez vođenja računa o tome da se nijednom riječju ne dovede u pitanje „opšti“ marksističko-lenjinistički koncept društva „prelaznog perioda“ u „nužnih dviju etapa“ kroz koje on „mora“ da prođe, s jedne strane, i uloge pojedinih „klasnih snaga“ u tom procesu, s druge.

Dalje, Komunistička partija Kine bila je dio „revolucionarnog štaba“ okupljenog u Trećoj (komunističkoj) internacionali, formiranoj na temelju „21 uslova“ što ih je formulisao Lenjin kao minimum „legitimacionih referenci“ onih čija je glavna zadaća izvođenje svjetske proleTERSKE revolucije. Obaveza svih pripadnika te Internacionalne da se, nezavisno od konkretnih prilika u svojoj zemlji, ponašaju saobrazno njenoj politici i uputstvima bila je neupitna. „Klasnu disciplinu“ u tom pogledu, Internacionala je na svom VI kongresu, održanom u Moskvi 1928. godine, izdigla na nivo obaveze koju sve partije njene članice moraju striktno da poštuju, a koja se ogleda u „potčinjavanju lokalnih i parcijalnih interesa pokreta njegovim opštim i trajnim interesima i bezuslovnom ispunjavanju svih odluka vodećih organa komunističke internacionalne od strane svih komunista“. U takvim okolnostima bilo je gotovo nezamislivo da bilo ko u komunističkom pokretu širom svijeta nekažnjeno uradi bilo što mimo i suprotno onome što se i kako se radilo u Sovjetskom Savezu ili je odstupalo od boljševičkog iskustva. Maova obaveza u pogledu obraćanja pažnje na taj limitacioni spoljni činilac bila je utoliko veća što je, s jedne strane, lično bio uvjeren u puni smisao Sun Jat Senovog programa promjena kineskog društva, utemeljenog na Tri načela - da se Kina izgradi kao slobodna zemlja i ravnopravan član međunarodne zajednice; da se ostvari zahtjev kineske narodne revolucije u pogledu narodne samouprave garantovane ustavom; da se načelo narodnog blagostanja realizuje tako što će se zemlja predati onima koji je obrađuju - i što je, s druge strane, sunjatsenizam (kineski oslobodilački pokret, utemeljen na pomenutim Sun Jat Senovim idejama o nacionalnoj nezavisnosti, ustanovljenju demokratske republike i socijalnim reformama koje olakšavaju život narodnih masa) u programu Kominterne označen kao neprihvatljiva sitnoburžoaska struja protiv čijeg se uticaja treba boriti svim sredstvima.

Najzad, Mao Ce Tung je formalno (kao član komunističke partije) i faktički (po vlastitom ubjeđenju) bio marksista. Ta teorijsko-politička legitimacija obvezivala ga je da misli i djela u „marksističkom duhu“, tj. samo i isključivo kao marksista. Dakako, ne kao marksista po vlastitom razumijevanju značenja tog pojma, tj. saglasno sopstvenom shvatanju suštine i sadržine marksističkog naučno-teorijskog opusa i načina ophođenja prema njemu, već kao marksista kakvog projektuje kominternovska interpretacija „osnovnih“ Marksovih i Engelsovih „postavki“, koje su Lenjin i Staljin „dopunili“ teorijskom „razradom“ rezultata njihove „provjere“ u Oktobarskoj (socijalističkoj) revoluciji u Rusiji. Obaveza jednog komunista da tako komponovani marksizam prihvati kao „rukovodstvo za akciju“ bila je utoliko veća, što je „učenje četiri klasika“ (Marksa – Engelsa – Lenjina – Staljina) u komunističkom pokretu smatrano nekom vrstom vrhunske i vrhovne umnosti, spram koje je svaka druga ideja i teorija, nezavisno od toga će je nastala i ko je konkretno baštini, smatrana ne samo ideološki nepodobnom nego i elementarno besmislenom. O tome da se u komunističkom pokretu izvan tog katehizisa moglo nekažnjeno misliti, nije bilo ni govora. Jednako nije bilo govora ni o tome da neko optužen za revizionizam (kako se obično kvalifikovalo „odstupanje“ od oficijelnog kominternovskog odnosno boljševičkog „marksizma“) može izbjeći ekskomunikaciju iz tog pokreta, a time faktički i osudu na propast njegovog nauma da nešto stvori „na svoj način“.

Mao uvažava svaki od tih momenata, ali samo u mjeri koja ne dovodi u pitanje njegovu nakanu da izloži svoju teoriju. Samu teoriju „nove demokratije“, pak, izlaže ne prikrivajući da se s punim povjerenjem oslanja na misao Sun Jat Sena (kojega je javno nazivao „ocem kineske revolucije“) i da s isto toliko nepovjerenja gleda na sovjetske ideje i racionalizacije. O procesu društvenih promjena što ih implicira teorija „nove demokratije“, a smatra ih primjerenim kineskom društvu, govori pak kao o

„trećem putu“ revolucije, pri čemu ukratko naznačava u čemu se on (po svom karakteru, ciljevima i svim drugim elementima važnim za njegovo ostvarenje) razlikuje od druga dva puta. Objasnjenja koja tim povodom nudi, najčešće kroz definicije glavnih pojmova, kratka su, jednostavna, jezgrovita i slikovita. I daju se iz marksističkog rakursa, uz napomenu da „marksizam-lenjinizam nije učinio kraj otkrivanju istina“, te da on „nema u sebi ničeg dekorativnog, niti tajnovitog“, već je „samo veoma koristan“, prvjenstveno u smislu da „i dalje utire put ka saznanju istina kroz praksu“. Uostalom, veli Mao, „da smo samo čitali teoriju Marksa, Engelsa, Lenjina i Staljina, ali da se njome nismo služili kao osnovom za izučavanje istorijske i revolucionarne stvarnosti, niti prema stvarnim potrebama Kine stvorili našu osnovnu, specifičnu teoriju, ne bismo smjeli sebe nazvati teoretičarima marksizma“. Dajući sebi i kineskim markistima pravo da marksizmu prilaze upravo na taj način, Mao se deklarira kao protivnik „svake bilo desničarske bilo ljevičarske pogrešne ideologije koja se udaljuje od istorijske stvarnosti“. Maov revolucionarni saborac Liu Šao Či, takav njegov odnos prema marksizmu komentariše riječima: „Mao Ce Tung je bio smion stvaralac, koji je izvjesna marksistička načela i zaključke koji su bili zastarjeli i neprimjenljivi odbacio i zamijenio ih novim načelima i zaključcima koji odgovaraju novim istorijskim uslovima“.

Poput svih marksista svog vremena, Mao demokratsku revoluciju shvata kao neizbježan oblik razrješenja klasnog sukoba u društvu, u kome podvlašćena klasa - koristeći sva raspoloživa politička i druga sredstva, uključujući i oružani sukob - lišava vladajuću klasu moći i sredstava eksploatacije. Otuda i njegov iskaz da je revolucija - ustanak. Ili, kako 1927. godine, u nešto široj formi kaže, „ona je silovita borba jedne klase za svrgavanje druge klase“. Smatra, međutim, da taj „opšti zadatak“ u Kini neće biti izvršen ni buržoaskom, ni proleterskom revolucijom već da će njegov glavni dio da obavi seljaštvo. Kad to kaže, on

niti napušta marksističku tezu o radničkoj klasi kao jezgru revolucionarnog procesa, niti zanemaruje činjenicu da „Kina ima nekoliko miliona radnika“. Naprotiv, on ističe da „bez radnika kineska revolucija ne bi mogla da uspije, jer su oni avangarda revolucije i imaju revolucionarni duh“. Ipak, u principu, ideju demokratske revolucije u Kini temelji na pretpostavci da će seljaštvo predstavljati njenu osnovnu snagu. Jednostavno, kaže on, ako seljaci „ne napnu sve snage, vlast veleposjednika, učvršćena kroz hiljade godina, neće se moći iskorijeniti“. Stoga, polazeći od te pretpostavke, i oslanjajući se na svoju opštu odredbu revolucije, on definiše i pojam agrarne revolucije, pa kaže da je agrarna revolucija u stvari „revolucija seljaštva u cilju obaranja vlasti feudalne veleposjedničke klase“.

Mao pri tome napominje da o agrarnoj revoluciji ne govori iz pukih doktrinarnih razloga u službi isticanja kineske posebnosti po svaku cijenu, već samo i jedino zbog toga da bi dokazao da demokratska revolucija u Kini mora da bude agrarna, tj. da ona, uspostavljanjem nove agrarne politike u zemlji, prvjenstveno treba da riješi problem seljaštva. Naprosto, veli on: „Kineska revolucija je u suštini revolucija seljaštva. Rat otpora protiv Japana je rat otpora seljaštva. Politika nove demokratije je u suštini prenošenje vlasti na seljaštvo. Nova istinska Tri narodna načela u suštini su načela seljačke revolucije. Sadržaj narodne kulture je u suštini ’pitanje uzdizanja kulturnog nivoa seljaštva’“. To je, po njemu, dovoljan razlog da se u Kini što prije i definitivno prekine sa „svakojakim rasuđivanjima uperenim protiv seljačkog pokreta“ i „isprave pogrešne mjere revolucionarne vlasti u odnosu na taj pokret“.

Uvjeren da se samo na taj način „može pomoći daljem razvoju revolucije“, Mao upozorava na tri, po njemu, krucijalno važna momenta. Prvi momenat tiče se logički sasvim predvidljivog hoda revolucije u Kini, s obzirom na karakter datih društveno-ekonomskih odnosa i njihov uticaj na „jedino razumljivo“

ponašanje seljaštva. U tom pogledu, procjenjujući da su u datim okolnostima kineski seljaci dovedeni do onog nivoa bijede i propadanja kad više nemaju što da izgube, on je kategoričan: „Neće proći mnogo vremena dok u svim provincijama Centralne, Južne i Sjeverne Kine, ustane na stotine miliona seljaka. Njihov pokret biće nagao, snažan i neodoljiv poput uragana i nikakva sila, ma koliko bila snažna neće moći da im se suprotstavi. Oni će, stremeći oslobođenju, raskinuti okove koji su ih sputavali i iskupati grob svim imperijalistima, činovnicima-pljačkašima i podmitljivcima, samozvanim vojnim glavarima i okrutnoj vlasteli“. Uz to, „provjeriće sve revolucionarne grupe i partije, čak i sve revolucionare pojedinačno, i odlučiti da li će ih prihvatiti ili ne“. Drugi momenat odnosi se na procjenu faktičkih društvenih (socijalno-ekonomskih i političkih) resursa koji se nalaze u kineskom seljaštvu. Mao, naime, smatra da je kinesko seljaštvo, takvo kakvo je, ako ne jedini, svakako najveći i najizdašniji izvor svega što je zemlji potrebno da u kontekstu započetog revolucionarnog preobražaja izađe iz teškoća u kojima se nalazi. Stoga, jednako uvjereno kao i u prvom slučaju, kaže: „Seljaci su budućí kineski radnici i jednog dana će milioni seljaka otići u gradove i fabrike. Selo je tržište kineske industrije. Samo seljaci mogu zemlju da snabdijevaju obiljem hrane i sirovina i da apsorbuju velike količine industrijskih proizvoda. Seljaci su izvor naših armija. Armije su uniformisani seljaci“. Treća stvar na koju Mao upozorava, odnosi se na procjenu izgleda za razvoj demokratije u Kini, s obzirom na to ko je glavni nosilac tog procesa i sa kakvim kulturnim i duhovnim potencijalima radi ili ne radi na njegovom unapređivanju. Kao ni kod prva dva momenta, Mao ni tu nema dileme u pogledu mjesta i uloge seljaštva, pa kaže: „U sadašnjoj fazi seljaci su glavni temelj demokratije u Kini“. Oni su to, veli on dalje, već i zbog toga što „kineski demokrati ne mogu postići ništa ako ne dobiju podršku tri stotine šezdeset miliona seljaka“. Osim toga, uvjeren je da su seljaci „u sadašnjoj

fazi glavni temelj kineskog kulturnog pokreta“, te da bi svi „revolucionarni elementi“ među kineskim intelektualcima trebalo da uvide „potrebu udruživanja sa seljaštvom kome su oni potrebni i koje čeka njihovu pomoć“.

S obzirom na to da pomenuta tri momenta izlaze iz okvira „pretpostavki“ koje se u marksizmu Treće internacionale smatraju nužnim i „normalnim“ da bi jedan društveni preobražaj imao atribucije ne samo revolucionarnog, nego i elementarno demokratskog, Mao se suočio s potrebom da objasni i to kojem zapravo ideološkom i klasno-političkom kodu pripada kineska revolucija. Pri tome, zadatak mu je bio ne samo da izbjegne odijum svih onih, u sopstvenoj partiji i van nje, koji su veoma držali do „opšteobavezujućeg“ karaktera tumačenja što ih je Kominternu u svom programu nudila u pogledu „mogućeg“ demokratskog preporoda zemalja koje nijesu prošle „kapitalističku fazu razvoja“, već i da ne ode predaleko u razilaženju s tada veoma cijenjenim i unutar komunističkog pokreta široko korišćenim Lenjinovim filozofsko-teorijskim „refleksijama“ o revoluciji i renegetstvu. Osobitu važnost u tom pogledu imalo je to da pokaže da se aktuelni probražajni proces u Kini ne kreće mimo „repera“ koje je Lenjin u svom tekstu posvećenom buržoaskoj demokratiji i diktaturi proletarijata označio zakonitim, ističući kako „istorija uči“ da „nijedna ugnjetena klasa nikada nije postala vladajuća a da nije prošla kroz period diktature, tj. osvajanja političke vlasti i nasilnog gušenja očajničkog najbješnjeg otpora koji ne preza ni pred kakvim zločinima, koji su uvijek pružali eksploatatori“.

Imajući sve to u vidu, Mao ne samo što ne negira da je kineska revolucija još daleko od toga da bi mogla makar i „asocirati“ na socijalističku, i što ne poriče da je razvoj kapitalizma jedna od bitnih pretpostavki za kretanje ka novom socijalističkom društvu, nego to čak i potencira. Naime, određujući karakter kineske revolucije prema tim „opštim parametrima“, ali i

prema vlastitom viđenju njene prirode i implikacija, on kaže: „Po svojoj socijalnoj prirodi ona (Kineska revolucija) je još uvijek buržoasko-demokratska revolucija, čiji je osnovni objektivni zahtjev još uvijek savlađivanje priprema na putu razvoja kapitalizma“. Međutim, napominje Mao, niti se u Kini radi o klasičnoj buržoasko-demokratkoj revoluciji, kakve su, na primjer, bile one u zapadnoevropskim zemljama ili, čak, u izvjesnom smislu, i tzv. februariska revolucija u Rusiji, niti demokratija koja se njom želi uspostaviti liči na klasične zapadne demokratije. Tačnije, kaže on, to što kineska revolucija generalno pripada buržoasko-demokratskim revolucijama, ne znači da je ona „revolucija starog tipa, koju vodi isključivo buržoazija, u cilju izgradnje kapitalističkog društva i države buržoaske diktature“. Naprotiv, u pitanju je „revolucija novog tipa“, tvrdi on, koju „u cjelosti ili djelimično vodi proletarijat“ i „čiji je prvi cilj uspostavljanje novog demokratskog društva, nove države zajedničke diktature svih revolucionarnih klasa“. No, to što kineska revolucija predstavlja revoluciju „novog tipa“, koju „u cjelosti ili djelimično vodi proletarijat“, nikako ne znači da je ona revolucija „sovjetskog tipa“ i da demokratska republika čijem uspostavljanju teži treba i može da liči na republiku „sovjetskog tipa“. Još preciznije, veli Mao, „takva novodemokratska republika“, kakvoj teži kineska revolucija, „razlikuje se, s jedne strane, od birokratsko-demokratskih republika starog zapadnog tipa i, s druge strane, od republika najnovijeg sovjetskog tipa“. To iz prostog razloga, što „birokratsko-demokratska republika“ predstavlja formu društvene organizacije koje Kina želi da se oslobodi, dok „oblik republike sovjetskog tipa nije pogodan i ne može da se ostvari u kolonijalnim i polukolonijalnim zemljama, u kojima se mora primjenjivati treća forma države, to jest novodemokratska republika“.

Posebnost kineske revolucije i primjerene joj „treće forme države“, o kojoj govori Mao, ogleda se, dakle, u sljedeće tri

važne stvari: najprije, u tome što za razliku od klasične buržasko-demokratske revolucije, koju predvodi buržoazija radi uspostavljanja svog klasnog gospodstva, kinesku revoluciju „u cjelosti ili djelimično vodi proletarijat“; zatim, u tome što cilj te revolucije nije uspostavljanje diktature (kao forme države) klase koja je „u cjelosti ili djelimično vodi“, tj. diktature proletarijata, već joj je cilj stvaranje države kao „zajedničke diktature svih revolucionarnih klasa“; najzad, u tome što težnja za uspostavljanje „zajedničke diktature svih revolucionarnih klasa“, faktički znači ne samo da se svojstvo klase implicite pripisuje i seljaštvu, već i da ta „diktatura“ (kao forma države), osim radničko-seljačke, može biti i još nečija. Potvrda da Mao upravo na to misli, nalazi se u njegovom iskazu da „Demokratska Republika Kina“, koja se namjerava izgraditi, „po formi može biti samo diktatura svih antiimperijalističkih, antifeudalnih klasa, to jest nova demokratska republika, odnosno, drugim riječima, republika Sun Jat Senova tri narodna načela u njihovom prvom revolucionarnom smislu“. Na mogućnost da nova republika, osim radničko-seljačke, bude i još nečija upućuju i „tri osnovna politička pravila - savezništvo sa Sovjetskim Savezom, savezništvo sa komunistima i politika podrške radnika i seljaka“, koja Mao smatra osnovom na kojoj će se ona razvijati. Jer pomenuta tri osnovna politička načela podrazumijevaju: „savezništvo“ sa Sovjetskim Savezom, a ne obavezu da se slijedi njegov put; savezništvo sa komunistima, a ne njihovu „rukovodeću ulogu“ i komandnu poziciju u odnosu na druge učesnike revolucionarnog procesa“; političku podršku radnicima i seljacima radi snaženja njihovog društvenog uticaja, a ne njihovo automatsko proglašenje za jedine nosioce vlasti u zemlji.

Mao ne govori direktno ko bi mogao biti taj „još neko“, za kojega bi bilo mjesta u „zajedničkoj diktaturi svih revolucionarnih klasa“, koji zapravo kineskoj demokratiji daje karakter „treće forme države“ i čini je, makar koncepcijski, uistinu drugačijom

i od buržoaske demokratije (koju on nimalo slučajno naziva birokratsko-demokratska) i od demokratije sovjetskog tipa. On kao da ne želi da se zvanično suprotstavi ni Lenjinovom stavu, izloženom u tekstu *Stanje i zadaci socijalističke internacionale*, da pred Trećom internacionalom „stoji organizovanje snaga proletarijata u cilju revolucionarnog pritiska protiv kapitalističkih vlada, u cilju građanskog rata protiv buržoazije svih zemalja za političku vlast, za pobjedu socijalizma“, niti pak Lenjinovom uvjerenju, izloženom u njegovom pozdravnom govoru prilikom otvaranja jednog od kongresa Internacionala, da „sovjetski sistem sa diktaturom proletarijata“ predstavlja onu „praktičnu formu“, koja omogućuje proletarijatu da „ostvari svoju vladavinu“. Ipak, nastojeći da ne ostane nedorečen ni povodom tog, kao ni povodom drugih pitanja, on na više mjesta nagovještva da bi taj „još neko“ mogla biti upravo buržoazija.

Tako, kad govori o tome ko bi sve mogao biti u rukovodstvu nove demokratije, Mao insistira na principu da se tako važno pitanje rješava kad se rat završi, tj. onda kada se na temelju procjene karaktera i sadržaja poslova koje treba obavljati u mirnim uslovima bude znalo ko će to najbolje moći da (u)radi. U tom smislu, on kaže: „Danas su narodu potrebni oni koji su sposobni da ga vode do pobjede nad japanskim imperijalistima i da primijene demokratiju u praksi“. On, dakakao, nema dileme da najveća odgovornost u tome „mora neizostavno pasti na pleća proletarijata“. Ipak, dodaje da proletarijat na tom poslu nikako nije usamljen, te da su zapravo „kineski proletarijat, seljaštvo, inteligencija i drugi malograđanski elementi glavna snaga od koje zavisi sudbina Kine“. Tom odista, teorijski i politički, novom stanovištu, koje direktno i oštro protivurječi kominternovskoj programskoj „postavci“ o sunjatesnizmu kao sitnoburžoaskoj struji, čiji je interes i cilj potpuno suprotan ciljevima i interesima ugnjetenih masa, Mao dodaje i još „jeretičkiju“ misao o mogućem uključivanju i same buržoazije u front predvodnika nove demokra-

tije. Čini to oprezno, u formi konstatacije da „ako je sposobna da ispuni taj zadatak, kineska buržoazija zaslužuje svaku pohvalu“, ali i dovoljno jasno da pokaže da Kina nema namjeru da, poput Sovjetskog Saveza, prvo uništi „buržoaske elemente“, pa da onda kad shvati da bez njih, barem u „prvoj fazi“, ne može izaći na kraj sa privrednim i drugim problemima, pravi „korak nazad“ i usvaja neku svoju „novu ekonomsku politiku“.

Drugi put Mao nagovještava mogućnost da se i buržoazija nađe u kolu onih koji predvode vlast u novoj demokratiji onde će govori o tome koliko je Kina faktički udaljena od svog krajnjeg cilja, za koji ne krije da se ogleda u stvaranju socijalističkog poretka. Nema sumnje, kaže on, da će Kina moći da se „nazove srećnom tek kad uđe u fazu socijalizma“. Odmah zatim, on kaže da „sada još nije vrijeme za ostvarivanje socijalizma u praksi“, tj. da „o socijalizmu nema ni govora sve dok nijesu ispunjeni sadašnji zadaci revolucije - borba protiv imperijalizma i likvidacija feudalizma“. Povodom moguće dileme zašto ne i borba protiv buržoazije i kapitalizma, već samo protiv imperijalizma i feudalizma, Mao primjećuje da ima onih koji ne shvataju zašto kineski komunisti „ne samo što se ne boje kapitalizma, već pomažu njegov razvoj“. I odmah dodaje da je njihov odgovor krajnje jednostavan: „Zamjenjivanje jarma stranih imperijalista i domaćeg feudalizma razvojem kapitalizma je ne samo napredak već i neizbježni proces“ i to proces koji „koristi kako buržoaziji, tako i proletarijatu“. Potreba za uključivanje buržoazije u proces „izdizanja“ materijalnih proizvodnih snaga na znatno viši nivo od postojećeg, bez čega nema razvijenijih odnosno demokratskih oblika društvene organizacije, ono je što uslovljava da „revolucija u Kini može da bude ostvarena samo u dvije faze, od kojih je prva faza nova demokratija, a druga socijalizam“. Pri tome „dvije faze“ revolucije u Kini, kako ih Mao vidi, nijesu isto što i dvije faze „komunističke izgradnje“, kako proces stvaranja novog društva tumače kominternovski ideolozi. U kominternov-

skim (tačnije boljševičkim) interpretacijama „niža faza komunizma“ (ili socijalizam) podrazumijeva zapravo da proletarijat politički razvlasti buržoaziju i faktički preuzme na sebe njenu ekonomsku funkciju u pripremi materijalnih pretpostavki za ostvarenje „druge“, više faze komunizma. Kod Mao Ce Tunga, „prva faza“, ili faza „nove demokratije“ je vrijeme pripremanja materijalnih i drugih uslova za uspostavljanje socijalističke organizacije društva, pri čemu ni političke, ni ekonomske poslove buržoazije ne može niko drugi da obavi umjesto nje. Po njemu, dakle, isto kao što je razvoj kapitalizma (materijalno-tehnička i društvena) pretpostavka za razvoj viših oblika društvene organizacije, tako je i zadržavanje buržoazije u tom procesu preduslov da on uopšte uspije. Logika takvog toka demokratskog razvoja Kine, smatra Mao, uslovljava da će ta prva faza njene revolucije „biti prilično dugotrajna i niukom slučaju ne može da bude završena prekonoc“. No, veli on: „Mi se ne možemo odvojiti od stvarnosti koja nas okružuje. Mi nijesmo utopisti“.

Treći put Mao (izvjesnu) mogućnost participacije buržoazije u bloku vršilaca vlasti u „novoj demokratiji“ vidi u mjerama njene ekonomske politike koje predviđaju samo djelimičnu nacionalizaciju sredstava za proizvodnju i privrednih resursa, s ciljem „da bi se privatnom kapitalu omogućilo da utiče na životne uslove naroda“. On naime smatra da „suština mjera za regulisanje kapitala“, treba da se ogleda u tome što će država „uzeti pod svoju upravu ili nadzor sva domaća i strana preduzeća, bilo monopolistička, bilo suviše velika da bi njima upravljali pojedini privatnici, na primjer banke, željeznice, aerotransport itd.“, dok sve ostalo treba da ostane u privatnom posedu. Saobrazno tome, agrarni program revolucije biće realizovan tako da će „zemlja krupnih veleposjednika biti konfiskovana i podijeljena bezemljašima i seljacima s malo zemlje, kako bi se ostvario Sun Jat Senov program: 'Ratar treba da ima svoju zemlju', i kako bi se likvidirali feudalni odnosi na selu“, ali „cilj te mjere nije izgradnja

socijalističke poljoprivrede, već pretvaranje zemlje u privatnu svojinu seljaka“, pri čemu će se dopustiti i „privreda bogatih seljaka“. Zbog svega toga „neosnovano“ se sumnja da se „kineski komunisti protive razvijanju individualnosti, razvoju privatnog kapitala i zaštiti privatne svojine“. Naprotiv, veli Mao: „Naša stanovišta u pogledu privrede u sadašnjoj etapi potpuno se slažu sa pozicijama dr Sun Jat Sena. Shodno dr Sunova tri narodna načela i na osnovu iskustava stečenih za vrijeme Kineske revolucije, u sadašnjoj etapi trebalo bi da privredom upravljaju dijelom država, dijelom privatni koncerni, a dijelom zadruge“. To je uostalom razlog, veli on u nastavku, što „sadašnju etapu revolucije nazivamo ’buržoasko-demokratskom’ revolucijom“ i što ta revolucija „nije uperena protiv buržoazije kao takve, već protiv imperijalističkog i feudalnog ugnjetavanja“. U krajnjoj liniji, zaključuje on, „program revolucije nije ukidanje privatne svojine, već, uopšte uzevši, čuvanje privatne svojine: uspjeh ove revolucije prokrčiće put razvoju kapitalizma“.

Dakako, Mao mogućnost ušešća buržoazije u vladajućoj strukturi „nove demokratije“ nagovještava i načinom na koji tumači suštinu „Kuomintangovog načela demokratije“, povodom kojeg kaže: „Takozvani demokratski sistem kod savremenih naroda često je monopol buržoazije, u čijim rukama se pretvara u oruđe za ugnjetavanje prostog naroda. Ali Kuomintangovo načelo demokratije (jedno od tri narodna načela) je svojina cijelog naroda, a ne samo privilegija neznatne manjine“. Da se primjenom tog načela ranija vladajuća „neznatna manjina“ ne lišava prava da i dalje učestvuje u vlasti, već da se pravo vladanja proširuje i na ostale djelove društva (svojina cijelog naroda), potvrđuje partijski program, usvojen 1945. godine, prema kome bi poslije rata bila organizovana koaliciona vlada, u kojoj bi pored KPK i Kuomintanga, bile sve manje demokratske partije. Obrazlažući taj program, Mao odbacuje nevjerice da kineski komunisti zaista žele da ga primijene, pa kaže: „Neki se ljudi pitaju da

li će komunisti kad dođu na vlast, uspostaviti diktaturu proletarijata i jednopartijski sistem, kao što su to učinili u Sovjetskom Savezu. Mi na to odgovaramo da se novodemokratska država, koja se sastoji od saveza više demokratskih klasa, načelno razlikuje od jedne socijalističke države, diktature proletarija“, tako da „nema razloga da ne saradujemo sa političkim strankama, društvenim organizacijama i pojedincima van Komunističke partije koji su sami spremni na saradnju“. Naprosto, on ne samo što dozvoljava mogućnost postojanja „mješovite vlade“, već i buržoaziju poziva da se uključi u proces društvenih promjena, za sopstveno i opšte dobro. I zaključuje: „Sovjetska istorija je stvorila sovjetski sistem, a kineska istorija će stvoriti kineski sistem“.

Saobrazno toj neminovnosti, Kina treba da shvati i prihvati da je suština njene nove kulture „još uvijek nova demokratija, a ne socijalizam“, te da „socijalistička kultura treba da se ogleda u socijalističkoj politici i ekonomiji“, koje ona još nema. To Kini ne samo što omogućava, već je i obavezuje da „u velikoj mjeri primi progresivnu kulturu stranih zemalja kao sirovinu za svoju sopstvenu kulturnu hranu“. Pri tome, upozorava Mao: „S tim stranim sirovinama moramo postupati kao s hranom. Hranu stavljamo u usta da je sažvaćemo i puštamo je da prođe kroz želudac i crijeva da bi se potrebni sastojci odvojili od nepotrebnih, a zatim zadržavamo hranjive sastojke i izbacujemo otpatke“. Razumije se, dodaje on, „jesti ne smijemo sve odreda, ne birajući“. Isti stav treba zauzeti i u pogledu primjene marksizma u Kini, kaže Mao i nastavlja: „Mi moramo osnovne postavke marksizma prilagoditi konkretnoj stvarnosti Kineske revolucije, to jest moramo im dati nacionalnu formu prije nego što ćemo moći da koristimo marksizam, a ne samo ga primjenjivati jednostavno i dogmatski. Subjektivni i formalistički marksisti samo se igraju marksizma i Kineske revolucije i za njih nema mjesta u revolucionarnim redovima Kine“.

S oružanom pobjedom revolucionarnih snaga i uspostavljanjem njihove vlasti 1949. godine, mijenjaju se političke prilike

u Kini i oko nje. Zaoštravanje odnosa na međunarodnom planu, sukob sa Sovjetskim Savezom i unutrašnje razmirice oko daljih pravaca i metoda socijalističkog razvoja zemlje, dovode do krupnih promjena u kineskoj teorijskoj orijentaciji. Napušta se teorija *stotine cvjetova*, koja izražava otpor kineskih komunista, prvo, sopstvenom dogmatizmu i birokratizmu, a potom i nastojanjima „rukovodećeg centra“ da direktivama i dekretima propisuje karakter i granice mogućih spoznaja savremenog svijeta i određuje oblike i sadržaje angažovanja „revolucionarnih snaga“ na njegovom mijenjanju. Elastičnost i širina ustupaju mjesto isključivim, dogmatskim i ekstremnim prilazima mnogim značajnim pitanjima. Teorija „nove demokratije“ je počela da uzmiče pred novim konceptom društvenog razvoju, u kome centralno mjesto ima dezaktuelizacija domaćih kapitalista i privatnog vlasništva u korist jačanja radničko-seljačke vlasti predvođene komunistima. Snažna etatizacija i militarizacija sistema upravljanja, sračunata na to da se maksimalnom koncentracijom sredstava i primjenom vanekonomske metoda ubrza privredni razvoj zemlje, uveliko poništava mnoge ranije demokratske prodore i uspjehe. Nakon prvog petogodišnjeg plana (1956), promovisna je politika „tri crvene zastave“, koja - na pretpostavci da je „socijalistička faza“ u razvoju zemlje već pri kraju i da su „vrata komunizma“ širom otvorena - donosi sobom „velike skokove“, „narodne komune“ i mnogo toga drugog čime je administrativno-centralistički sistem, uz mnoge političke i druge lomove i promjene „generalnih linija“, pokušao da dokaže: prvo, da sovjetska „formula“ socijalističkog razvoja, kao produkt specifičnih historijskih okolnosti društvenog i državnog prostora na kome je nastala, nije primjenjiva na ostale zemlje; drugo, da Kina ima i hoće da sačuva svoj autentični put i način rješavanja svih klasnih, nacionalnih i drugih pitanja i problema; treće, da je kineski put u novo društvo, kako god se ono nazivalo, ne samo sasvim odgovarajući za njene potrebe i mogućnosti veći i „pravo-

vjerniji“ (u smislu njegove izvorne marksističke utemeljenosti) od sovjetskog ili bilo kog drugog socijalističkog puta. Uporedo s tim trendom afirmiše se i teorija o *protivurječnostima u socijalizmu*, o kojima Mao Ce Tung kaže: „Protivurječnosti između nas i naših neprijatelja su antagonističke. U redovima naroda, protivurječnosti između radnog naroda nijesu antagonističke, dok one između eksploatatora i eksploatisanih klasa imaju, pored svog antagonističkog aspekta, i neantagonistički aspekt. Uvijek su postojale protivurječnosti u narodu. Ali njihova suština razlikuje se u svakom periodu revolucije i u toku izgradnje socijalizma. U uslovima koji danas postoje u Kini, ono što mi nazivamo protivurječnostima u narodu obuhvata sljedeće: protivurječnosti u radničkoj klasi, protivurječnosti među seljaštvom, protivurječnosti među inteligencijom, protivurječnosti između radničke klase i seljaštva s jedne strane i inteligencije sa druge, protivurječnosti između radničke klase i drugih slojeva radnog naroda s jedne strane i nacionalne buržoazije sa druge, protivurječnosti u redovima nacionalne buržazije“. Diskurs sračunat na ospravljanje Staljinove teze o socijalizmu kao beskonfliktnom društvu, međutim, ne ostaje samo na tome, tj. na pokušaju da se uz Staljinov koncept socijalizma izbori pravo na sopstveni. Naprotiv, njemu nasuprot, afirmiše se „nova“ cjelovita „socijalistička vizija“ svijeta, karakteristična po:

(1) snažno ispoljenoj tendenciji da se iskustvo kineske revolucije izdigne na nivo univerzalnog modela, jednako obaveznog kao što je ranije bio sovjetski;

(2) inaugurisanju teze o permanentnoj revoluciji, koju čine dva uporedna preobražajna procesa - onaj u čijoj se osnovi nalaze klasične protivurječnosti (revolucija „starog tipa“) i onaj što izrasta iz neantagonističkih protivurječnosti socijalističkog društva (revolucija „novog tipa“);

(3) poistovjećivanju revolucije sa oružanom borbom, u kojoj je, kada je u pitanju odbrana „velikih ciljeva“, dozvoljena

upotreba svih sredstava i svakog nasilja i u kojoj se ne smije imati milosti i sažaljenja prema njenim protivnicima;

(4) promociji teorije o *tri svijeta*, kojom se, nasuprot tezi istočnoevropskih partija o sukobu dva sistema (socijalističkog i kapitalističkog), pa prema tome i o odlučujućem značaju saveza istočnoevropskih zemalja u svjetskom rasporedu političkih snaga, u prvi plan stavljaju nedovoljno razvijene zemlje Azije, Afrike i Latinske Amerike i poseban značaj daje prvoj i najvećoj među njima - NR Kini;

(5) reafirmaciji teze o neumitnom seljenju centra revolucije „dalje na Istok“, usljed čega rukovodeća uloga u korpusu socijalističkih snaga treba da sa KPSS pređe na KP Kine.

Izgleda, ipak, da ideja „nove demokratije“ u Kini nikad nije sasvim potisnuta. Krupne promjene i prestrojavanja u NR Kini, do kojih dolazi nakon smrti Mao Ce Tunga, imaju odraza i na teorijskom planu. Ponovo se - ovoga puta radi „otklanjanja nečistoća u ideologiji, organizaciji i načinu rada“ - u centru teorijskog interesovanja nalaze pitanja o odnosu materijalne baze i nadgradnje, o odnosu između revolucije i socijalističke izgradnje, o odnosu između politike i ekonomije, o odnosu između ideološkog i stručnog obrazovanja i drugim aktuelnim problemima i protivurječnostima. Antidogmatizam i kritički karakter tih rasprava ima za posljedicu formulisanje dvije, za tadašnje kineske prilike odista radikalne teze: prvo, da marksizam-lenjinizam niko ne može učiniti nepromjenjivim, niti imati monopol nad njim u bilo kom obliku; drugo, da svaki narod može i mora, u skladu sa specifičnim uslovima svoje zemlje i datim međunarodnim okolnostima, sam tražiti put sopstvenog razvoja. U raspravama o tim tezama, ponovo preovlađuje duh tolerancije i uvažavanja prava na različitosti, što na kraju rezultira reafirmacijom teorije stotine cvjetova, čija se logika izdiže čak do nivoa ustavnog principa. Tako, u Ustavu NR Kine, iz 1978, pored ostalog, piše: „Država podupire vodeći položaj marksizma-lenjiniz-

ma i Mao Ce Tungove misli u svim sferama ideologije i kulture. Svi kulturni poduhvati moraju služiti radnicima, seljacima i vojnicima i moraju služiti društvu. Država primjenjuje principe 'Neka stotinu cvjetova cvjeta i neka se stotinu mišljenja takmiči', kako bi se unaprijedio razvoj umjetnosti i nauke i obezbijedio procvat socijalističke kulture“.

Trinaesti kongres KP Kine (1987) na tim osnovama odobrava projekat reforme kineskog društva „odozgo“, posredstvom: „a) koncentracije napora na modernizaciji i razvoju proizvodnih snaga; b) istrajnosti u sveobuhvatnim reformama; c) sprovođenja politike otvaranja; d) razvoja plansko-robne privrede u kojoj će dominantno mjesto imati javna svojina; e) izgradnje demokratije na osnovama stabilnosti i jedinstva i f) izgradnje društva s razvijenom kulturom i ideologijom pod vodstvom marksizma“. Sve to podređeno je „jedinstvenom, samostalnom, snažnom i pionirskom naporu da se Kina pretvori u naprednu, snažnu, demokratsku i u pogledu kulture razvijenu zemlju“.

Jednu od aplikacija tog „kongresnog zadatka“ moguće je naslutiti u zanimljivoj priči Keniša Ohmae o „svjetskoj turneji“ globalne ekonomije, koju započinje prikazom scene u centru Pekinga, na trgu Tjen-an-menu, mjestu velike pogibije pobunjenih protiv socijalističkog režima, u dvorani đe su nekad „ideološki zavedeni“ ushićeno klicali svom velikom vođi Mao Ce Tungu, u kojoj Kinezi gromkim aplauzima pozdravljaju irsku plesnu grupu *Riverdance*. Da bi potvrdio istinitost svoje priče i objasnio kako je tako što uopšte moguće, Ohmae opisuje promjene u kineskom gradu Dalianu, nekada siromašnom uprkos lijepom zaleđu i pogodnim klimatskim uslovima, koji je od „usnule“ luke za veoma kratko vrijeme postao jedan od najvažnijih i najdinamičnijih kineskih industrijskih centara. Sve se to desilo zahvaljujući dvjema stvarima - tržišnoj ekonomiji, čije su prednosti nad ranijim sistemom u toj zemlji bile očigledne, i „izvanrednom lokalnom vođi“, tj. gradonačelniku Daliana, Bo Ksilalu, koji se

---

hrabro prihvatio posla na korjenitoj promjeni svog grada. Ni to što se sve dešava u zemlji u kojoj je komunistička partija i dalje na vlasti, ni to što je Bo Ksilal sin učesnika takozvanog „dugog marša“, kojim je Mao Ce Tung tridesetih godina prošlog vijeka počeo socijalističku revoluciju u svojoj zemlji, ni to što su stanovnici Daliana (kao i oni Kinezi što su burno pozdravili igrače *Riverdancea*) samo par decenija ranije klicali svom velikom vođi, nije zaustavilo preporod Daliana, koji je postao jedan od uzora brzog ekonomskog razvoja u Kini i šire. Putem Daliana, koji je postao neka vrsta države-regije sa vlastitim ekonomskim planom, pošlo je više kineskih gradova i provincija. U tom smislu, zaključuje Ohmae, Kina se metaforički (zbog svog ranijeg sistema i sadašnjeg naziva njenog uređenja), možda, može nazvati i „iznajmljenim pozorištem“, u kome njeni građani, preuzimajući vrijednosti drugđe začelih sadržaja, sve više igraju veoma uspjele sopstvene predstave.